

Zelená ekonomika: Ako zabezpečiť správnu implementáciu Plánu obnovy?

POZIČNÝ DOKUMENT

Slovenská
klimatická
iniciatíva

European
Climate
Foundation

● Obsah

Čo je to Plán obnovy a odolnosti?	3
Slovensko a Plán obnovy	3
Expertné odporúčania pre správnu implementáciu Plánu obnovy v SR pre oblasť Zelená ekonomika:	3
1. Nastavenie fungujúceho implementačného procesu	3
2. Funkčná rada vlády pre Plán obnovy a odolnosti s jasnými kompetenciami	3
3. Dostatočné implementačné národné a regionálne kapacity – zmysluplné centrá pomoci ako služba občanom.	4
4. Jednotné kritéria pre budovy	4
5. Reforma zosúladenia dotačných nástrojov na obnovu rodinných domov	5
6. Zapojenie architektov do obnovy budov	5
7. Sociálny prístup k riešeniu energetickej chudoby	6
8. Obnoviteľné zdroje ako prirodzená súčasť obnovy budov	7
9. Dofinancovanie obnoviteľných zdrojov energie.	7
10. Reforma legislatívy pre veternú energiu	7
11. Dodržiavanie kritérií udržateľnosti	7
Slovenská klimatická iniciatíva (SKI)	8
Kontakt:	8

● Čo je to Plán obnovy a odolnosti?

Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti (známy ako „Plán obnovy“) je spoločnou reakciou krajín EÚ na výrazný pokles ekonomiky v dôsledku pandémie COVID-19. Na podporu investícií a reforiem bolo v rámci celej únie vyčlenených 672,5 miliardy Eur (granty – 312,5 mld. € a úvery – 360 mld. €). Cieľom je efektívnosť – konkrétne projekty s konkrétnym prínosom – realizované do konca roka 2026.

Slovensko a Plán obnovy

Slovenská republika získala v rámci mechanizmu o granty v celkovej výške 6,3 mld. €. Investície majú smerovať hlavne do oblastí – zelenej ekonomiky; vzdelávania; vedy; výskumu; inovácií; zdravia a verejnej správy/digitalizácie. Plán zahŕňa aj opatrenia na podporu ekologických investícií, najmä do obnoviteľných zdrojov energie, dopravy a rekonštrukcie budov.

EXPERTNÉ ODPORÚČANIA PRE SPRÁVNU IMPLEMENTÁCIU PLÁNU OBNOVY V SR PRE OBLASŤ ZELENÁ EKONOMIKA:

1. NASTAVENIE FUNGUJÚCEHO IMPLEMENTAČNÉHO PROCESU

Nakoľko podľa samotného návrhu Plánu obnovy a odolnosti je nevyhnutné **prepojenie viacerých ministerstiev a ich implementačných autorít**, prvým krokom je rozhodnutie o strategickom riadení komponentov, a to v čo najkratšom čase a tak, aby celý proces dával občanovi zmysel.

Efektívny nástroj v podobe siete implementačných jednotiek na národnej aj miestnej úrovni predstavuje druhý krok pre zabezpečenie priebežnej kontroly a monitoring dosahovaných čiastkových míľnikov. Takýmto spôsobom bude možné odstraňovať prekážky a omeškania už počas realizácie a signalizovať Úradu vlády SR, že plány sa nedarí realizovať.

Odporúčania pre nastavenie implementácie:

- Je nevyhnutné pomenovať, ktoré projekty budú riadené na národnej úrovni zo strany ministerstiev, t. j. ktoré ministerstvo a ktorí poverení manažéri budú proces manažovať.
- Súčasne je nevyhnutné urobiť rozhodnutie z pohľadu dosiahnutia lepšieho výsledku pre občana a určiť, ktoré aktivity je lepšie decentralizovať na úroveň miest a obcí, prípadne VÚC.
- Cieľom tohto rozdelenia nemá byť duplicitné budovanie kapacít pre administráciu projektov, ale nadizajnovanie takého procesu, ktorý prinesie najvyšší benefit pre občana. Nápomocné by v tomto mohli byť aj centrá pomoci, ktoré by vychádzali z už dnes existujúcich kapacít na miestnej úrovni, za predpokladu zvyšovania kvalifikácie úradníkov.
- Úvodná fáza pre vytvorenie funkčného mechanizmu pre implementáciu nesmie trvať viac než 1 rok, vrátane potrebnej zmeny legislatívnych pravidiel, dizajnu dopytovej výzvy, ako aj sfunkčnenie kapacít pre samotnú administráciu.

2. FUNKČNÁ RADA VLÁDY PRE PLÁN OBNOVY A ODOLNOSTI S JASNÝMI KOMPETENCIAMI

Rada bude mať možnosť navrhnúť nadrezortné mechanizmy pre zefektívnenie procesov tak, aby implementácia určitých reforiem alebo investícií bola v súlade s Národným Plánom obnovy a odolnosti alebo inými záväznými predpismi. Preto je dôležité, aby už od začiatku v nej boli aj partneri z tretieho

sektora. Druhým dôležitým krokom pre fungovanie implementácie je pravidelné informovanie členov o priebežnom plnení míľnikov a cieľov, ako aj samotnej implementácii.

Odporúčania pre posilnenie partnerského princípu:

- Zastúpenie všetkých zainteresovaných strán a relevantných aktérov, vrátane zástupcov tretieho sektora.
- Pravidelné informovanie členov o priebežnom plnení míľnikov a cieľov, ako aj samotnej implementácii.

OBNOVA BUDOV

3. DOSTATOČNÉ IMPLEMENTAČNÉ NÁRODNÉ A REGIONÁLNE KAPACITY – ZMYSLUPLNÉ CENTRÁ POMOCI AKO SLUŽBA OBČANOM.

Pre plynulé a zmysluplné investovanie prostriedkov je nutné, aby štát zabezpečil dostatočné kvalifikované kapacity tak na štátnej, ako aj regionálnej úrovni. Tieto by mali myslieť na komplementaritu s investíciami z Partnerskej dohody, aby sa nestalo, že tieto kapacity budú zbytočne duplicitné alebo naopak v niektorých oblastiach nedostatočné.

Odporúčania pre nastavenie centier pomoci:

- Zameranie technickej asistencie v poradenských centrách, ktoré by mali vzniknúť v rámci investícií hlavne do obnovy rodinných domov, by malo myslieť na kvalitu budov komplexne a na úrovni 21. storočia (možnosti spôsobu financovania, technická pomoc z pohľadu riešenia energetického hospodárstva, podpora komplexných a ambicióznějších riešení, architektonické poradenstvo...).
- Decentralizácia a zapojenie existujúcich úradníkov na úradoch, ktorí budú cez zvyšovanie kvalifikácie a zodpovedajúcou schémou odmeňovania motivovaní k výkonu. Štát si zanechá „len“ kontrolnú a monitorovaciu funkciu, vrátane refinancovania nákladov z Plánu obnovy.

Na čo majú slúžiť centrá [1]:

- Občan bude oboznámený s obsahom výzvy praktickým a zrozumiteľným spôsobom. Vyškolení úradníci poskytnú občanovi katalóg opatrení s informáciou, aké riešenia má k dispozícii a cieľom dosiahnuť čo najvyššiu úsporu energie v pomere k svojim finančným možnostiam.
- Poradenstvo občanovi musí zahŕňať kompletnú informáciu, aká dotácia prislúcha ku ktorej výzve, aké podmienky sa na ňu vzťahujú, či má právo čerpania, a kde môže zohnať jednotlivé povolenia (ideálne na jednom mieste).
- Poskytnú informácie o službách spojených s dofinancovaním investície, napríklad dostupné komerčné úvery.

4. JEDNOTNÉ KRITÉRIA PRE BUDOVY

Cieľom Národnej implementačnej a koordinačnej autority by malo byť stanoviť jednotné kritériá z hľadiska energetickej efektívnosti, udržateľnosti a iných kvalitatívnych požiadaviek na budovy pre investície do obnovy alebo výstavby budov v rámci všetkých relevantných komponentov. Záväzná požiadavky vyplývajúce z predpisov a stratégií na úrovni EÚ musia byť zladené so slovenskými zákonmi tak, aby zbytočne nezaťažovali proces implementácie, napr. aj z pohľadu byrokratickej záťaže.

VEDELI STE, ŽE...

Zlá osobná finančná situácia je pre 39 percent opýtaných hlavným dôvodom, prečo by sa nemohli uchádzať o financie z plánu obnovy určených na obnovu rodinných domov. Druhým zásadným problémom, ktorý odrádza až 26 percent občanov od využitia dotácií na obnovu ich príbytkov je možná byrokracia spojená so žiadosťou o príspevok.

„Plán obnovy počíta s financovaním obnovy rodinných domov. Náš prieskum ukázal, aké dôležité bude dobre nastaviť program tak, aby bol verejnosti naozaj prístupný a zrozumiteľný. Zdá sa, že kľúčové pre úspech bude správne nastavenie spolufinancovania projektov a čo najväčšie obmedzenie projektovej byrokracie,“ konštatovala Katarína Nikodemová z organizácie Budovy pre budúcnosť.*

5. REFORMA ZOSÚLADENIA DOTAČNÝCH NÁSTROJOV NA OBNOVU RODINNÝCH DOMOV

Existujúce dotačné nástroje na Ministerstve dopravy a výstavby SR a Ministerstve hospodárstva SR musia byť zosúladené s novovytváranou dotačnou schémou na Slovenskej agentúre životného prostredia tak, aby nedošlo k duplicitnej tvorbe verejnej politiky a duplicitnej implementačnej štruktúre.

Zároveň je nevyhnutné túto dotačnú schému predstaviť mestám a obciam, ktoré musia zapracovať ciele schémy a dizajn procesov do svojich strategických dokumentov, ale aj prevádzkovej rutiny v prípade, že sa stanú partnermi pri implementácii.

6. ZAPOJENIE ARCHITEKTOV DO OBNOVY BUDOV

Pre naozaj kvalitné budovy je potrebné v rámci jednotlivých komponentov zohľadňovať princípy estetiky, udržateľnosti a inklúzie, ktoré menuje aj nový európsky Bauhaus. Tento prístup vytvára príležitosti pre zapojenie architektov a dizajnérov.

Odporúčania pre obnovu historických budov, verejných budov a rodinných domov:

- Investícia do vzdelávania profesionálov – architektov, projektantov, realizačné firmy tak, aby sme získali dostatok pripravených profesionálov v krátkom čase. Bude potrebné pre to vyčleniť finančný príspevok pre profesionálov na akreditovaný vzdelávací program pre architektov, projektantov a iných.
- Podpora architektonických súťaží, vyčlenenie finančných prostriedkov na projektovú dokumentáciu a vzdelávacie príležitosti pre architektov na zvládnutie náporu na kvalitatívne odlišnú úroveň požiadaviek ako doteraz.
- Nemenej dôležité sú aj zručnosti profesionálov v centrách pomoci, ktorí budú schopní pomôcť občanom vybrať si riešenie „šité na mieru“.

* Prieskum verejnej mienky k téme obnovy budov a využívania obnoviteľných zdrojov vypracovala pre Slovenskú klimatickú iniciatívu a organizáciu Budovy pre budúcnosť agentúra FOCUS na reprezentatívnej vzorke 1 011 respondentov v dňoch 2. 6. – 9. 6. 2021.

Odporúčania pre obnovu rodinných domov:

- vyčleniť finančný príspevok aj na spracovanie projektovej dokumentácie, nie len na jednotlivé opatrenia, či technológie.

Odporúčanie pre novostavby školských budov, nemocníc, zdravotníckych zariadení:

- navrhovať v pasívnom štandarde.

VEDELI STE, ŽE...

Solárne kolektory na ohrev vody, tepelné čerpadlá a fotovoltaické solárne panely na výrobu elektrickej energie patria medzi najviac preferované obnoviteľné zdroje, nad ktorých využitím uvažujú ľudia, ktorí stavajú, alebo obnovujú rodinný dom. Až 35 percent respondentov však v prieskume uviedlo, že nemá o obnoviteľných zdrojoch energie (OZE) a možnostiach ich využitia v rodinných domoch dostatok informácií.

„Náš prieskum priniesol dve zásadné zistenia. Prvé je, že ľudia obnoviteľné zdroje neodmietajú. Len približne 5 percent oslovených vôbec neuvažuje o využití obnoviteľných zdrojov pri stavbe, či rekonštrukcii rodinného domu. Druhé zistenie je, že ak chceme na Slovensku efektívnejšie podporiť využívanie obnoviteľných zdrojov v rámci obnovy rodinných domov musíme začať intenzívnejšiu informačnú a edukačnú kampaň. Až 35 percent opýtaných totiž deklarovalo ako bariéru využitia OZE práve nedostatok informácií,“ konštatovala koordinátorka Slovenskej klimatickej iniciatívy Kateřina Chajdiaková.

*Ak teda chceme byť úspešní s čerpaním a efektívnym plnením Plánu obnovy – musíme sa sústrediť nielen na administratívne a technické otázky, ale nesmieme zanedbať ani edukačnú a informačnú kampaň, ktorá by mala predchádzať vyhláseniu výziev.***

7. SOCIÁLNY PRÍSTUP K RIEŠENIU ENERGETICKEJ CHUDOBY

Pre domácnosti s vysokými nákladmi na energie predstavuje Plán obnovy príležitosť dostať sa z ohrozenia energetickej chudoby. Tá je spôsobená nízkou energetickou efektívnosťou v nízko príjmových domácnostiach, ktoré si takúto obnovu nevedia sami zabezpečiť. Je preto nevyhnutná cieľená informovanosť zameraná na tieto ohrozené skupiny obyvateľstva. Kľúčové je, aby sa dozvedeli o svojich možnostiach zvyšovania energetickej efektívnosti, ale aj získali pomoc so zabezpečením dodatočného financovania, prípadne predfinancovania a dofinancovania potrebnej investície. Nevyhnutnou súčasťou pre dosiahnutie výsledku je preto zapojenie miest a obcí, či samotných terénnych pracovníkov v kritických lokalitách.

** Prieskum verejnej mienky k téme obnovy budov a využívania obnoviteľných zdrojov vypracovala pre Slovenskú klimatickú iniciatívu a organizáciu Budovy pre budúcnosť agentúra FOCUS na reprezentatívnej vzorke 1 011 respondentov v dňoch 2. 6. – 9. 6. 2021.

8. OBNOVITEĽNÉ ZDROJE AKO PRIRODZENÁ SÚČASŤ OBNOVY BUDOV

Pri realizácii opatrení Plánu obnovy odporúčame dať väčší dôraz na využívanie obnoviteľných zdrojov energie pri obnove budov. Úloha obnoviteľných zdrojov energie je spomínaná len okrajovo, Plán obnovy nepočíta s významnejším začlenením OZE do procesu obnovy verejných budov. Napríklad fotovoltaika je v sekcii Obnovy budov zaradená len medzi doplnkové opatrenia.

9. DOFINANCOVANIE OBNOVITEĽNÝCH ZDROJOV ENERGIE

Komponent obnoviteľných zdrojov energie (OZE) má oveľa vyšší potenciál a potrebuje výraznejšiu finančnú alokáciu, a to aj nad rámec Plánu obnovy. Nariadeniam na výrobu bioplynu končí prevádzková podpora medzi rokmi 2025 – 2028, a zároveň významné množstvo vodných elektrární vybudovaných v 90. rokoch nespĺňa súčasné technické a environmentálne štandardy.

Repoweringom vodných elektrární je možné zvýšiť ich účinnosť a schopnosť poskytovať podporné služby. Odporúčame, aby Vláda SR prehodnotila rozpočet určený na repowering a pokiaľ toto financovanie nie je možné dosiahnuť realokáciou prostriedkov v rámci Plánu obnovy, aby sa do jeho financovania zapojili aj iné finančné mechanizmy, napríklad Modernizačný fond alebo EŠIF.

10. REFORMA LEGISLATÍVY PRE VETERNÚ ENERGIU

V rámci reforiem odporúčame aktualizáciu smernice č. 3/2010 Ministerstva životného prostredia SR, ktorou sa ustanovujú štandardy a limity pre umiestňovanie veterných elektrární. Tie sú stanovené tak prísne, že prakticky zabraňujú vzniku budúcich projektov veterných elektrární na Slovensku. Z toho dôvodu je pre realizáciu opatrení v pláne obnovy nevyhnutné túto smernicu aktualizovať.

11. DODRŽIAVANIE KRITÉRIÍ UDRŽATEĽNOSTI

Biomasa je v Pláne obnovy zaradená medzi obnoviteľné zdroje energie s tým, že v prípade podpory tohto zdroja bude podmienkou dodržiavanie kritérií udržateľnosti stanovených smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2018/2001 o podpore výroby energie z obnoviteľných zdrojov, ako aj podmienka na minimálnu úsporu emisií CO₂ vo výške 80 %. V prípade doterajšieho využívania biomasy na území Slovenska dochádzalo k nedostatočne monitorovaným spôsobom využívania biomasy, napríklad domácim spaľovaním biomasy, kde nie je istota, že boli dodržané environmentálne štandardy. Odporúčame preto pri nastavovaní výziev venovať vyššiu pozornosť dodržiavaniu kritérií udržateľnosti využívania energie z biomasy.

● Slovenská klimatická iniciatíva (SKI)

SKI je združenie, ktoré spája mimovládne organizácie, akademickú obec a podnikateľský sektor. Naším cieľom je prinášať konkrétne a odborné riešenia na dosiahnutie udržateľnej ekonomiky s ohľadom na efektívne opatrenia udržateľnosti v oblasti energetiky. Princípy, ktoré prispievajú k zmierneniu klimatickej zmeny by mali byť aplikované v rámci každej novej, či existujúcej verejnej politiky. Zakladajúcimi členmi SKI sú **Budovy pre Budúcnosť, Slovenská asociácia fotovoltaického priemyslu a OZE, Priatelia Zeme – CEPA a Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied.**

KONTAKT:

Kateřina Chajdiaková

+421 905 565 951

chajdiakova@klimatickainiciativa.sk

Slovenská klimatická iniciatíva/Budovy pre budúcnosť

Občianske združenie

Račianska 88/B

831 02 Bratislava

